

Іван Франко висловлює жаль через відсутність у праці Д. Багалія критично опрацьованої біографії Григорія Сковороди.

Серед вчених, які досліджували творчу спадщину Г. Сковороди, виокремлюються імена Дмитра Багалія, Олександри Єфименко, Павла Житецького, Федора Зеленогорського, Олександра Хіджеу, Григорія Данилевського, Володимира Ерна та інших. Поміж них не губиться й внесок І. Франка у відчитування спадку Григорія Сковороди. Його творчість згадує він своєю авторською історією українського письменства; так, у розділі XXVIII «Православні письменники XVIII віку» Іван Франко означає Григорія Сковороду як «остатнього визначного мужа» [4, с. 256] того століття.

Список використаної літератури

1. Сковорода. Найкраще [Текст] / Григорій Сковорода ; пер. Марії Кашуби, Галини Сварник, Назара Федорака; передм. Ростислава Чопика, Андрія Любки; іл. Данила Мовчана Львів : Видавництво Terra Incognita, 2018. 320 с. (Серія «Українська езотерика»).
2. Ушкалов Л. В. Сковорода та інші: Причинки до історії української літератури. К.: Факт, 2007. 552 с. (Сер. «Висока полиця»).
3. Франко І. Я. Сичинения Григория Саввича Сковороди, собранные и редактированные проф. Д. И. Багалеем. Юбилейное издание (1794 – 1894 год), с портретом его, видом могилы и снимками почерка. 7-й т. Сборника Харьковского историко-филологического общества. Харків, 1894// Зібрання творів у 50-и томах. К.: Наукова думка, 1981р., т. 29, С. 434 – 438.
4. Франко І. Я. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890р.// Зібрання творів у 50-и томах. К.: Наукова думка, 1984р., т. 41, с. 194-470.

Герасимчук Олена

студентка групи ПА-22 факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Науковий керівник – викладач кафедри української мови та методики її навчання Вітяк Юрій.

БАРОКОВІ ШУКАННЯ ТА ОРІЄНТИРИ У ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

XVI століття відзначалося порівняно спокійними інтонаціями, проте нові віяння змінили це кардинально. Йдеться про епоху Бароко, що виникає в Італії, де і набуває стрімкої популярності. Стиль постав на хвилі кризи гуманізму та появи маньєризму. Визначальними ознаками бароко є пишнота, парадність, яскравість, химерність, екстравагантність. Провідними постатями, які працювали в цьому руслі, були Лоренцо Берніні, Мікеланджело да Караваджо, Тиціан, Аннібале Карраччі [1].

Щодо новизни в літературі, то стиль змінився на бароковий концептизм. В основу літератури бароко покладено тріадичний функціонал: навчати, вражати і розважати. Функційний підхід до літературної творчості призвів до розквіту деяких жанрів поезії, серед яких епіграми, панегірики, гербові вірші. Водночас створювалися поеми, що за обсягом перевищували епос Гомера. Для літератури бароко характерне прагнення до різноманіття, підсумовування знань про світ, всеохопність, енциклопедичність, що іноді обертається хаотичністю та колекціонуванням сміховин, намаганням дослідити буття в його контрастах [2].

Естетика бароко поступово проникала в мистецьку площину Європи. В Україні цей стиль проявляється на межі XVI—XVII століть і позначається на усіх жанрах тодішньої літератури. Популярності набуває силабічний та народний вірш. Також засвідчено розвиток нових форм світської поезії: філософської та еротичної лірики. Серед найвизначніших набутків бароко вирізняється виражена в літературній формі заглибленість у внутрішній світ людини, нетерпимість до зла в будь-яких його проявах і гуманізм. У новому стилі творили Іван Вишенський, Лазар Баранович, Дмитро Туптало, Григорій Сковорода та інші [1].

Ідеал бароко – аскет-філософ, особистість, яка розуміла, що таке любов до всього живого і чию душу переповнює жага вічного, невмирущого. Таким ідеалом став Григорій Сковорода

Як відомо, Григорій Сковорода був мандрівним філософом, який напохваті завжди мав Біблію, сопілку чи флейту. Слушно зауважити, що мотиви сакральних текстів простежуємо у байках, діалогах і трактатах [1].

Григорій Савович був винятково творчою особистістю, що мала непересічний шарм та відзначалася загадковістю. Мислитель бачив прості речі по-іншому. І ці теоцентрична вірність та незвичність служили на користь бароко.

У своїх філософських творах Г. Сковорода порушував великий спектр питань людського буття та щастя. Мислитель намагався з'ясувати, що найважливіше у людському житті, як прийти до істини та чому не усі можуть досягти цього. Творчість Сковороди може наштовхнути нас на розуміння людської сутності, дослідження природи індивіда зсередини.

Барокова культура допомогла Г. Сковороді втілити свої ідеї в життя, що засвідчують його «Філософські трактати», які, варто зауважити, базуються на міркуваннях друзів-подорожніх. Актуальні філософеми простежуємо на прикладі байки про сліпого та безногого: *«Брат, що від брата має допомогу,— як місто, тверде і високе, укріплюється, як новозасноване царство»* [3, с. 3].

Наведений фрагмент, що позначається синтенційним характером, може викликати поліваріативні потрактування, проте, на наше переконання, паралелі слушно провести із сучасними реаліями. Мова про повномасштабне вторгнення країни-агресорки в Україну, після якого наша держава, метафорично кажучи, стала брамою Європи, захищаючи її собою. Ба більше, для низки європейських країн, які морально, фінансово та технічно забезпечують Україну в цій боротьбі, наша країна стала небувало дружньою, а то й братньою, та такою, у якій вбачають колосальний потенціал для розвитку.

Також варто зосередитися на сенсово багатшаровій історії про Едіпового сина та притчі про Сфінкса: *«Безглуздий світе, привабний і зваблений! Отрута порад твоїх — се сім'я смерті сердечної, а твій ласощ — се найлютіший звір; він нерозумних стрічає лицем дівочим, але пазури його — пазури лева, що вбивають душу, і такими вбивствами кожне століття, кожна країна переповнена»* [3, с.7].

У цьому разі мова про складну організацію зовнішнього світу, пронизаного виявами жорстокості, спокус та зла, що спотворюють світлу людську душу. Сфінкс уособлює людину, яка не піддається переліченим принадам, має чисту душу, може врятуватись та жити спокійно. Хто ж не такий, то Сфінкс роздирає його своїми кігтями – людина губиться у великому та жорстокому світі.

Мусимо згадати і загальновідому концепцію вітчизняного мислителя, що стосується улюбленої праці, яка приносить щастя, є істиною нашою та відкриває можливості для повноцінного життя: *«Багатством живиться лише тіло, а душу звеселяє споріднена праця»* [3, с.10].

Цей уривок декларує актуальний пошук місця людини у світовому просторі і становлення особистості через відчуття корисності та потрібності суспільству, які породжуються певними діями. Словосполучення «сродна праця» означає працю, до якої у людини є нахил, яка прирівнюється до життєвого покликання.

«Мова моя тоді спокійніша, коли кожна людина не лише добра, але і споріднену собі всіма сторонами знаходить роботу. Се і є бути щасливим, пізнати себе чи свою природу, взятися за своє споріднене діло і бути з ним у злагоді з загальною потребою. Така потреба — се благодійство і послуга» [3, с. 8].

Саме поняття «щастя людини» та «сродної праці» посідають центральне місце у працях мислителя. Він показав, наскільки важливим є наше покликання у житті. Ключем до нього є розуміння самих себе та рушійних сил. Такі

роздуми втілені через притчі та вигадані історії, в цьому ми можемо побачити барокове мистецтво у творчості Г. Сковороди.

Історики філософії, наприклад, Д. Чижевський, звертають увагу на те, що Сковорода не творив філософської системи. За словами дослідників, філософія видається хаотичною, а в деяких моментах непослідовною. Є підстави навіть говорити про своєрідний анархізм такої філософії. Очевидно, в цьому анархізмі знайшла певне відображення українська ментальність [4].

А. Скоць відзначає, що вірші Сковороди треба не тільки читати, а й читати чути і відчувати: *«Ми читаємо Сковороду – розумного поета і чуємо Сковороду – талановитого музику»*. Пісенність – найхарактерніша риса поета, а «пейзажні» пісні – ще й художника. Так, тринадцята пісня налаштована на музично-тональний мажор: *«Гей, поля, поля зелені, Поля, цвітом оздобленні»*. Поетика, мелодика і ритміка роблять її подібною до української народної ліричної пісні. Невипадково вона увійшла в репертуар наших бандуристів, лірників, її співав народ. Відомо, що й сам Г. Сковорода співав свій «Сад» під власний акомпанемент у супроводі бандури, ліри, цимбалів. Про музичні пісні Сковороди влучно висловилася О. Шреєр-Ткаченко як про «новий тип вокально-інструментальної музики, тобто пісні з інструментальним супроводом, що безпосередньо передували українському солоспіву» [5, с. 42].

У творчості Г. Сковороди простежуємо особисту, пейзажну та філософську лірику. У нього вони взаємопов'язані. Так, митці доби бароко здебільшого порушували загальнолюдські питання про сенс буття, висвітлювали гуманістичні погляди, відображали внутрішній світ і пошук шляхів самореалізації та вдосконалення. Часто вони підкреслювали внутрішню красу людини, яка є головним Божим задумом.

Отож, розглядаючи творчість Григорія Сковороди у контексті барокового мистецтва, ми маємо добре розуміти його принципи, закономірності, яких він дотримувався, спосіб подання своїх думок. А вже

опісля ми можемо чітко побачити красу слова Сковороди, його велич та невпинне намагання донести нам сенс життя людини.

Список використаної літератури

1. Сковорода Григорій Савич. Сайт URL: <https://uk.wikipedia.org/> (дата звернення: 28.02.2023).
2. Сковорода Григорій. Повні тексти творів. Сайт URL: <https://www.ukrlib.com.ua/> (дата звернення: 28.02.2023).
3. Григорій Сковорода «Філософські трактати». Сайт URL: <https://www.osvita.ua/school/literature/s/75136/list-1> (дата звернення: 12.03.2023).
4. Петро Кралюк «Суспільно-культурний контекст філософії Г. Сковороди» (сайт URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/> (дата звернення: 16.03.2023)).
5. Шевченко З. «Григорій Сковорода – останній представник українського літературного бароко». Сайт URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua> (дата звернення: 28.03.2023).

Гураль Вікторія

студентка групи СОУМск-21 факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Данилевич Марія.

«МАНДРІВНЕ СЛОВО»: ВІД СКОВОРОДИ І ДО СУЧАСНОСТІ

Духовна велич і простота, сила думки і слова, неосяжний талант, незборима міць і твердь Сковороди, від яких сучасного читача відділяє три століття, не втратили своєї актуальності.

У передмові до видання «Григорій Сковорода. Найкраще» сучасний український письменник Андрій Любка охарактеризував класика словами